

Commune de l'Hôpital-S. Blaise.

Canton de Mauléon

1260.^s

Mans desjundiusa

Quicon batoc etein bi amé baicic.
Gastonaac erraiten die bère aitari ro Erdu du
ican nadin nishacien burucagu et a ukhen
decaidan diharu. Behar dut joutin ahal ican
ta karticac ikhawi. Pharti ceacu come
hountarcanne ete eman icadacut jiten Naitad
— Bai, ene semia, erraiten du cūtac nahi lūm
becala. Gaicnto bat hiz et a sunituric nicati.
Quero cabaltun citarie kintabat, phartitu sin
bere hountearna et a equin cutin bi pharté brou
handi.

Hantie equum guttorem burin, semé quíptom
joun con heritice handien equiten cilane. eta
adhonice eran gabe ihoun. Preberatu eian menú
hanitch, cyhan. eta ubaitz, eta hiltzen da
hiri handi batetara noun bere diharis d'esperantatu
beitzin. Combañt hilabeteren buin beharukien
outin soldu bere habe emate sakur bati eta
accordatu mitul icoteco: ignori eian ahorilat
astomen eta idien bequitatea.

Indian hanitché doluquariki con,
etcian haboro cherie garas loequites, es eta
sine hobe cenin beroteco. Batin Combañt
aldiz gossia haingun handi noun jan beitehan
aca esto eta beste sekhor ondec jaten ciente
bena inure ere etceren denric emaiten

Quaí balez tabida hutsie isten du bere
buria cortex cuculu batelara sequiten cilane
lyhotie chintski nequaltaten dien chorit.
Quero ikhousi cin celin arguizaguna eta icuac
eta erraiten du niquarí arí celine: Hanitché
iné aitaron eterna. magnata. betherie bati
equi eta ardon, arraontel eta quasna - nahi
dien bucain beste. Certe hartan ni hiben
gasser hiltzen

" eta arren chutituco niz, jounen
niz iné aitaron edianta eta erranen dect.
Equin nin bekhata bat quitatu nahi ukhen
cuntudarin. Equen handia ukhen nin
eta behar naicen punitu badakit outea.
Esticadaçula haboro eran soure semie trata

nédeu couré magnatarié asséna bécala.
Iquen d'un ican niz bena phénaturic nintem
entarié hurren.

Ita béré baratcian cen béré lüün
ihitsta urhentem : « equiten cren saquarteer ta
mahatsur. Ivois éé ihhousten bitu béré semia
bidin jiten oro erpaoutces éta icerdiz bethic
san hponé hhoukoka, bortha simheta cin.
Erran cin beartan behar othe ciner punitu
ada behar cen pharkatu... » tskenin
nimarra bequin cilarié bessoua deo éta bhoua
ihoussirie pot handi bat equin cion

Guco jar exai cin béré semia ; ditna
cutin béré gentie éta aicoue : « etahi dutmuitshatu
lehen bécala guacho hhouwa, erran cren biuhic
ican cionin. Ican da ashi punituric ihoué ere
oraí estecan mehatcha. Liaoutsi ihhousta ;
ekhar icoué behala anona eger bat, icaricocie
chastun bat erhin, éta ossie beririe hounitan
Kartuko shat ducie éré oillar, shati éta ekpar
chahal bat ehuyteco hon de na : edanen duou
ianon alquaréri éta besta handi bat equin »

Mithilec sin hoxi cion bumeaquia éta
ccari cion tahaila ider bat mahagnin. Ber
mementoun semé primia holteen cen
ihistekatic béré hokki : « Cerda aren houts
handi haou ? oym equiten du arneguaré
delarie. Custé dut khantateen ari cirin
neben ; estuca quoicequi arra utent nadin.
Erhotu ciya aita ? »

« Us eni' omnia emue kala araposta eman
cin saharrae. Hoy equiten badut equitendiat
bostarios betheric nicalakos. Khantaten ari
quia eta irous quia, eci badugui ountxa certas
c vahi badue edo es, behar ubhenon due hic in
Khamtatu, eta gourequi bostariotan jarri, ceun
hire anu' hili' cuna arra phistu beita.
Sorteen bali' becala da: atco qualdnicen,
eta equin arra edunic da.»

Le 14 décembre 1894
L'Instituteur de l'Hôpital-S.
Joseph Vignier

Canton de Mauléon

Commune de Idoux-Mendy

1261.5

Maour Prodigoua.

nihaouen

1 Quicon batec iticium bi sémé baicic. Gaztenac
evaiten dioen bére aitari: « Ordu diu ican nadin nihaouen
buvicagui eta ukhen decadan diharu. Behar diu joran ahal
nadin hebentic eta ikhous decadan cartiel. Thartis, coué
houmtarçuna, eta eman icadacut ukhen behar dudana. —
Bai, ene semia, evaiten diu aitar; nahi dukian becala.
Gaisto bat hiz eta punitivic icanen hiz. » Guero cabalteen
cielavic tieta bat, phartitcen diu bére houmtarçuna, eta hartaric
equiten bi pharte bardin.

2 Equin gutien ondotic, sémé gaistona joran cucum herritic
fierra equiten cielavic eta inowei radioric eban gabi. Erribesatu
citicium landa hanitch, oihan, uhaits, eta jin cucum hiri
handi batetara, noun despindiatu beitejan bére diharia oro.
Combait hilabeteren buian behar ukhen citicium, saldu bére,
avropac emazte cahar bati eta bére buia eman icabacitan mithil
icateco: igovii cicim alhoretarat han bequirateco astonen eta
idien.

3 Ordian, ican cucum hanitch malerous. Iticium haboro
ohéic gaiar loteco, ez suic beroteco hotz equiten cienian.
Bacium combait aldiz hain gosé handia jan beiteyukian
aza osto houac eta frutu hiotil oudec jaten dutienac; bina
inowei iticium deus emaiten.

4 Aviatx batez, sabela hutsic, utzi cucum erortera hoti
batetan gagna, s'equiten cutielavic leihoti ehorri higaltatec cienac
archintzi. Guero ikhousi citicium aquertcen celian arquiçagui

Khantaten diagu, eta irous gutuc, cecen badiagu
Cergatic. Hic nahi lala ez, behar tubhunen duc khantatu
hic ice eta alagueratu goweki, cecen eta hirci anaiie hila
Cena arazin beta bijala, Orai sorthu baliz bicala: Atco
galduric kian, eegun hortche diala arca idixenic.

F. Basterreix

1262.5

— Commune de Menditte —

— Canton de Mauléon —

Haour prodigoua

1. Gizon batec etxin bi seme baizic.

Gaztenac erran zeon bere aitari: «Ordu
dizu nihaouen buruzagi izan nadin eta
dihau ikhen dezadan. Joun beharra nuzu
hementic eta Khartiel ikhousi. Parti zazu

zoure ountazuna eta eman izazut eni jiten

zaitana. — Bai, ene semia, erraiten dizu
aitac; nahi dian bezala. Gachto bat hiz
eta punituic izanen hiz.» Gero, zabalitzen

dialaric tieta bat, partitzen dizu bere

ountazuna eta ^{egiten} tizu bi parte bardinac.

2. Egun aphereu buin, seme gachtoua joun.

zuzun heritic fierraen egitez eta adioic erran-
gabe nihouic ere. Izan zititzun landa,
oihan, ukeitz hanitch eta jin zuzun hiri
handi bateta, noun despendiatu beitzin
bere dihaia oro. Zoumbait hilhabeteen
burin, saldu behartu ziotzun bere europac
emazte zahar bati eta mithil sarthu.
Igorri zizien alhorretat asto eta idien
begiatzea.

3-Ordin hanitch malious izan zuzun.

Etzizun habo ohcic gaiatz lo egiteco ez eta ere
suic berotzecco, hatz egiten zinin. Zoumbait
aldiz gosia hagnen handi zizun, gogo
hounez janen beitzin curdec jaten tien
azosto eta fruta gastatic: bera nihouic ere
etziozun deujere emaiten.

4-Gai batoz, sabela hutsic, uzten dizu bere buria
zuzulu bateta erortea, so egiten zilaic leihatic
ahinku hegaltatzen zien chorier. Gero zelin
ikhouston titzu agerzen argizagia eta izarrac
eta bere buriai erraiten dizu nigarrez ai-
zelaric: Han, dita gouriaen etchia bethic
dizu mithilez, zougnek beitic ogi eta ardon.

arraoutze eta garza, nahi dien bezar beste.
Demboa hortan aldiz ni, hemen gosez hilzen nuzu.
5- Eh bien! jekiko nuzu, jounen nuzu aitaen
edicitad eta erranen diot: «Pecatu bat egin
nizun, zu Kitatu nahi ukhen zutudarin.
Ogen handi ukhen nizun eta behar nazu
punitu, badakit onsa. Ez nezarula deit habo
zoure semia, trata nezazu zoure mithiletai
azkena bezala. Ogerdant izan nunduzun,
bena zutak hurrun higatzen nunduzun.»

6- Aita baatzin zuzun, bere lilien arrojatzin
finitzen ai: bijitatzin zibitzun sagartzik
eta mahatsak. Nouiz ere ikhousi beitzin
bidin jiten bere semia, izerdiz eta erraoutsez
oro bethetik, zankoua terresta, etzizun ahal
sinesten. Bere buiai galthatzen diru punitu
behar zinez ala partkhatu behar zenez.
Azkenecotz, begik nigarretan, besout
hedatzen tiotzu eta lepoula jaouzten
zoldak emaiten diru pot handi bat.

7- Gero jarazten diru semia; deitzen titzu bere
jentik eta aizout: «Aaitatu nahi dit lehen
bezala, gaicho hasorra, erraiten diru bildu

bezain sarri. Aski punituic izan duzu : nihorik ez,
oai, ez bizo egin mespecchuit. Zaiyte haen
ikhaustea ; ekhar izozie fite samisola ejer bat,
ezar izozie chaztun bat chin eta zangouctan
oski berri elibat. Harzen ahal dukezie oillar
eta ahate eta ekharten chaiteko houn den chahal
bat : edanen eta janen dizigu algarekin eta eginon
besta handi bat. »

8- Aithilek sinheai zizien beren buruzagia eta
ezai zizien mahagnaen gagnen tahaila eder bat.
Ber demboan, seme gehiena jiten zuzun ihizeik
bere chakurekin : « Zer da arren hestsau ? oihu
egiten dizu juatzien ziclaik. Ouste dit Kantatzien
ai ziden hemen ; ez turzu goizegi arrajin nadin.
Etzostuik zia, aita ? »

9- Ez, ene semia, ez nuzu hala, errepostu emaiten-
dizgu gizon zahararak. Hoi egiten balimbadut,
boztaiogz betheik nizalako egiten dit. Kantatzien
dizugu, eta ionz gututzu, ezik badizigu zertzagz.
Hik nahi edo ez, behar ukenen duk Kantatzien
ai hik ere eta alagranziatan goucki jarri,
zeren eta hie anai hilik zena bizila arrajinik
beita. Oai sorthu balitz bezala duk : atzo
galduik zia, egun horra noun den arraediarik.

Notes - 1.º « e » se prononce toujours « é » - 2.º le « s » a une prononciation
entre le « s » et le « ch » se rapprochant plutôt du « ch » -
3.º « au » se prononce comme en français, tandis que dans toutes les autres
syllabes on prononce toutes les lettres ; - 4.º le « j » se prononce « s »
5.º dans « ph » on prononce les 2 lettres très-légerement, comme un léger
souffle qui passe entre les lèvres -

L'Instituteur,
J. Goyhenèche

Commune de Moncazolle.

1263.5

Canton de Mauléon.

Haour prodigoua.

- 1.- Quicon batee eteiciun bi semé baicie. Gastenac
eraiten divcu bére aitari: "Ordu divcu ican nadin
iné burucagua eta ukhen decadan sos. Berharé
divcu joun ahal nadin eta ikhoué decadan cartiel.
Partaja eacu coure hountarcuna, eta eman icacut
er exé behar beitus ukhen. - Bai, ene semia,
eraiten divcu aitar; nahi dia becala. Gaichto bat
his eta punituic hieate." Guero cabalteen
cilaric tieta bat, partajatu ciciun bere hountarcuna
eta equin ciciun bi pharké egal.
- 2.- Equin gutien buin, seme gaichtoua joun
ciciun heritie equiten cilaric fieracena, eta eran
gabe aris ihoui ere. Erbesatu ciciun mendi

hanitch, vyhen eli bat, uheia eli bat, eta jin
cucun hiri handi batetara, noun Despendiatu
beitcin bere dihaia oro. Hilabete coumbaiten
bun, behar ukhen citicun salu bere philpac,
emaste cahar bati, eta mithil jari: igori
cicien alhoretat bequiattea astouin eta idien.

3. Ordin ican cucun hanitch materous. Etcicun
habo oheic loteco gayan, ez suic beoteco equiten
cinin hots. Combait aldis hagn, cucun gosi
nuin jaen beicutin ourdec jaten cutien aca
ostouc eta fruta histic. Bena ihourquet etcicun
emaiten deuse.

4. Gai bates, sabela hutsic, utci cucun cortexa
cacheta batetan gagna, soquitin cubilarie
lehotic behic, cougn hegaltacen beitiien artintqui:
Guo ikhousi ciciun aquertien celin arguicagua
eta icarac, eta eran ciciun nigares ari celarie :"
Hantche, ene aitaen etchia becheic Duc magnatas
cougnec beiti soqui eta ardon, araitce eta garna,
nahi dien becan beste. Demboa hartan, ni gotes
hiltien nuc heben.

5. Eh bien, jequico nuc, juen nuc edieitea ene
aitaen eta eranen doat. Equin niciun bekhahu
bat nahi ukhen cintuarin quitata. Ukhen
niciun oquen handia, eta behar naicu puniku,
badaquit ourtsa. Encacula dei habo cue semia.
Erata necacu cue asquen mithila becala.
Jean ninducun oquendiin, bena esmeyatien
ninducun cubaic, huriin."

6. Aita beré baatein, cucün finitein beré
liliin arousatein, bijitatein citiciün sagarteie
eta mahatsac. Fkhousi cinin jiten biden
gagnien beré semia, oro betheie icerdis
eta erhaütsez, cakhoua heresta, neques
sinhepsi ahal ukhen ciciün. Galthatu ciciün
beartan behar cines punitu ala behar con
pharcatu. Enfin, nigarac bequie tan lucatu
civtein besue, eta jaiusten celarie haen
lephoula, eman ciciün pot handi bat.
7. - Guéo jaraaci ciciün beré semia; Deitlu
citiciün beré jentie eta aicoue: "Fahi dit
maithatu lehen becala, gaicho haiera, eran
ciciün bildu eien besagu tari. Jean Ducu asqui
punitu: ihourquee dai estion equin ereproche
bakhoitz bat. Jin caquitse ikhoustea; ekhar
icocié fite besta ejer bat, ecar icocié ekhastiz
bat erhin eta usqui beré eli bat hougnetan.
Harten ere ahal Duquecié villar eli bat,
ahate eli bat, eta jinaasten chahal chaiteo
houun bat, edanen, janen dieugu algarequi
eta equinen besta handi bat."
8. - Mitthilec sinheci ciciün berén burucaguia
eta ecari tahaila eder bat mahagnien gagné.
Ber memén toün, semé quehiéna ara jiten cucün
ihicecatic beré hoéqui. "Ber da arien hévts
hoi? oihu equitein ciciün juatsen celarie.
Ousi dit khantatsen Ducielá heben; estucu
bertanequi arajin navin: Eter cieya ene aita?"

9. — Eý, eni semia, emuc erbo, arapostu
eman ciciin quicou Saharac. Equiten badus
hoy, alagrancias beheic nicalakotz Duc.
Khanatien Diagu eta ivus gutuc, cerien
beituqu vursa ceintaco. Hahi Dia ala ez,
behar ukhenien Duc Khanatatu hie ere,
eta alagrancia tugouequi, cerien eta hie anaia
hilie iean beitein, arajin beita biciscila.
Sorthu beri balis becala Duc: atco galvuc
cia, equin houna nrun Den ara edienic..”

L'Institutur,

J. Barrenno

Commune de Mousculuy.

1264.5

Canton de Mauléon.

— Haur prodigiosa —

1. Quiçon batec eteian bi seme baicie. Gaxtenac eran cian bere aitari: a Ordu dieu iean nadin ene buriaron buruqagu. A ukhen decadan diharu ene postuco. Nahi megu iean libro novat nah jonaiteco baxteren ikhoustera. Phartiaqen çoure bountarçuna eta eman ieadagen emi jiten çaitana. — Bai, ene semia, eran cion aitie, hie na dian beçala. Seme gachto bat biz, eta junitnie ieanen biz. Çuero çabaloen cialarie tiader bat, phartitu cian bere bountarçuna etegu cian bi pharte bardinae.

2. Egun gutien burian, seme gachtõna juan en herite. çanfaronacua equiten cialone, eta adivie ihouri equin gabe. Agaran cian laze, oiban eta uhaitz hanitz eta helku en hici handi botitiera nouu despendiatu beiteion bere dibana oro. Bilabete çoumbaiten buria behar ukhen çutian saldu bere aropae emaxte çahar bati eta jare mitbil. Agori çuten alhorat astõnon eta idien bequirateera.

1265.5
Traduction du texte « L'Enfant Prodigue »
dans l'idiome basque.

Commune d'Ordizarp.

Canton de Mauléon.

Haur prodigoua. (Barriata.)

1. Guizon batek etzizün bi sémé baizik.
Gazténak eraiten dizu beré aitari: « Ordu dizu
izan nadin ené buruzagui éta ukhön dezadan diharu.
Behar dit jouan ahial, éta ikhousi baster. Pharti
ezazu çouré hountarzuná, éta iman izadazut ukhön
behar dudana. — Bai, ené sémia, eraiten dizu ailak;
nahi dukian bezala. Gaichto bat hiz, éta izanén
hiz gaztigaturik ». Guero zabalziaréki tiétabat,
phartitu zizun beré hountarzuná éta egün bi
pharté bardinak.

2. Egün guti én burian, sémé gaichtoua jouan
zuzun héritik fiérarén équitéz, éta éran gabé adio
ihouri éré. Tgaran zizun landa hanitchi, oïhan,
uhaitz, éta heltu hiri handibatétara, noun despen-

diatu beitzian beré sikharia oro. Hilabete' zombaiten burian salou behar ukhen zitizun beré arropak emaste' raka bati éta acordatu mittil: igorri xixien alhorétarat han bequiratzera astoién éta idién.

3. Ordian, izan nuzun hanitch maléous. Etzizün haboro oherik lotzéko gaiian, ez suit berotzéko hotz keniän. Zombait aldiz, hain nizun gosia handi noun ourtza janien beitzutin aiza osto éta fruta hiotu, chériék jaten dutienak, bena ihourk deübere' etziozun emaiten.

4. Gai batex, sabela hutrik, éroterra uzteñdizu beré buria escabela baten gagna, soquitarékin leihotik ^{techori} arhinku hegaltatzén. Guero ikhoussi nizun aguertzen zélian arguzaguia éta izarak éta éraiten dizu beré burian nigarez: « Han, éné aitarén etchia betherik duzu mithilez zougnek beitre' oqui éta ardon, ar-raoutze' éta gagna, nahi dién becaimbesté. Dem-bora hortan, ni, hiltzen nuzu gossez hében.

5. « E ber, jaitkiko nuzu, jounen nuzu edireitera éné aitarén éta éraanen hari: Equin nizun bekhata bat, nahi ukhan cuntudarian quitatu. Oquén handi ukhen nizun, éta behar naizu gastigatu, badakit ourxa. Enézazula dei haboro zoure' semia, trata nézazu zoure' mithiletarik azkena bezala. Oquéndün nünduzün, bena hiltzen nünduzün zoure' ganik huiün. »

6. Aita beré baratxian zuzün, lilien hortatzen urhénzen: ikhertzen zitizün sagartziak éta mahatsak. Nouiz ikhoussi beitzin jiten biden gagnen beré semia oro izerdiz éta erhaoutzer betherik. —

santhoua herrasta, doi doya sinhexi ahal ziziin.
Berartan galhatu ziziin behar cinez gastigatu, ala
pharkatuko zeion... Azkenin, nigarrak beguietan,
hedatzen ditzo zu besouak eta lephoti lotziariki emai-
ten diozu pot handi bat.

7. Guero jar erazi ziziin bere semia; deithu ziti-
ziin bere gentiak eta aizouak: « Nahidit maithatu
lehen bezala gaicho haiera, erraiten diezu juintatu
zien bezain zari. Tran duzu aski gastigaturik:
ihourkeré oray ezteiola mehatchurik equin. —
Eziaousteré hounen ikhoustera; ekhar ezozie fite
chamar eyges bat, ezar ezozie erhartin bat erhian
eta ostiak beririk santhouetan. Hartu ere ahal
ukhanen duzie oillat, ahate eta ekhariko chahal
bat hoin ehaitoko: bagouatza edatera, jatera al-
garéki eta equitera besta handibat. »

8. Mithilik obeditu ziziin beren naousia eta ezari
tahaila ederbat mahagnen gagnen. Ber dembo-
ran, seme quékiena utzultzen zuzun ihizetik bere
hoekin: « Zer da arren herox hori? oihu equiten
diezu juatziaréki. Ouste dit khantatzén duzien
heben; ezazu goizéqui ara utzul nadin. —
Erhoturik zira, éné aita? »

9. Ez, éné semia, enuk hala, eraposta emaiten
du zaharatz. Equiten badut hola, equiten diat
bostarioz betherik beiniz. Khantatzén diagu eta
irous gutuk, zeren beilugu onnea zertzar. Nahi-
baduk edo ez, behar dukék khantatu hik ere eta

boztario hartu gouriéki, zérén hiré anaia hilik
beitzén éta arajin beita birila. Ordi sorthia
bézala duk: atzo galdurik zia, égiin hora arra
édiénik. »

J. Bordenave

Ordians, ce 15 Décembre 1894.

Commune de Roquiague

1266. 5

Canton de Mauléon.

Haus Despendious - bat.

1. Guizon batec bazituen bi sene, Gastenac eraiten diosuo bere sitari: ... ordu duzu izan nadin nihaurenaren buruzagui eta diharu utchen dezadan.

Behar dit jouen itehous ditzadan cartielac. Phartitu behar duzu goure hountarjuna eta eman isadasut ene phartia. — Bai ene semia, dio aitac nahi dian besala gachto his eta punturie izanen his. Guero zabaltzen dizu tieta bat eta phartitzen equiten dilarie bi pharte bardin.

2. Guun sounbainten burin seme gaistoua phartitzen duzu heris heri fieracen equites eta adiorie erangabe batsen zutui jentev. Izaraiten dizu ordoqui handiic, oihan eleca, eta heltzen duzu huri handi batehara, souigutan despendiatzen beututu diharie oro. Hlabete souigutan sounbainten burin saldu behartzen siotsu bere aropac emaste sahar bati eta methil plaza behartzen soze. egorten dizie arto eta idi beguratsera alhor batetaro.

PAU

3° Ordini harich maturois izaten duzu, gaiaz estigu haboro lotheco oheric ez suie berotseco hots equiten oranin sounbait ordiz haign duzu goze soungtan jan belitraqe asa ostocia fruita hiotu ourdec faten thienac bena ihoure gre ezteye deirze emaiten.

4° Gai bates zabela hultsie usten duzu erortera bere buria casheta batera, soquiten sibarie ley ho baterari chtori hegaltalsen siene, Guero itkhouston tizu aquert sen selin arquizaquia eta izarac, eta eraiten duzu negares: Nounbait, ene aitaren etchia mithiles betheric soungtan beite ogui eta ardou arautse eta gazna, nahi diena; Eta ni heben gozes hiltzen,

5° Azen ouintsa duzu hahi nuzu jeyqui, joun aitaren idiergtera eta erau, Equin nizon betkhatu bat nous ere souregame joun beynutsan. Ogeren hadia equin nizon eta behar nairu punitu badaguit ountsa, Ene gasula deit abore coure semia, trata negasu coure asten serbutcharia besala, oquendun nunduz un bena^s debeyatsen nundusun zutaric hurun, 11.

6° Aita bere baratsin rusun, lili hourtatsen urhentzen soquiten seiclaric bere sagarte eta ayhenen.

Nois eta itkhoussy beitsin bidegariti jiten bere semia oro izerdi eta erhaus, sankhoe herasta bortcha sinhetziziv. Galthatu zin eya behar sines punitu ala behar seou pharcatu, ... Tesquemin nigara leguin besoua sabalturic hartzen du eta emaiten deio pot handi bat.

7° Guero farcasten du bere semia; deitsen du bere jentie eta aysoe; Nahi dit maythatu lehen besala, haur gachoua, eraiten deye bilduric sienes; Tran duzu asqui punituric: ihoure ere orai estizela. equin mesperetchuric. Jin site appousteria, et hat isosie bertan aropa eyer bat, etie esar chasten bat exhin eta osqui berie hougnetan. Hartzen ahal duzie oillas ahate eta aretche bat hounie chaiteco: edanem disugu janen eta besta haudibat equinen algarequi, 11.

8° Mithilee sinhesten die nanzia eta esarten die tabailla.

eder bat bahagnin. Bev demboran lehen semia
jiten da ihiztic bere hocquita : ce ser da aren
heros hori? Ayhu equiten du juratsen dilarie.
Ouste dit khantatsen ari sidien heben; estussu
sariqui jin nadin, Trauchentu sireya aita.

9.° Es semia, estuc hoy hala, dio saharae,
Equiten, badut hori, eran nahi due hanicht
alaguera nisala, Kantatsen diagu eta xious
gutue, seren eta beituqu sertsas. Nahi badue
eta es behar due hic ere khantatu, eta
alagrantsian sar adiu goure qui seren eta hure
anaye hiliie sena ora phistu beita. Cray
sorthu belis besala due; atso galduric,
sia equia soie ara edienic.

Transcrit par l'Instituteur soussigné
A Roquiague le 20 Décembre 1894.

L'Instituteur
J. Coz.

Commune de Viados

Canton de Mauléon

1267¹⁵

Maour prodigoua

1. Quicon batet eteitum bi some baicit. Gastenak eran
cicum bere aitari. Ordu duou ican madin nihawen nausia
eta diharu ukhen decadan. Joun behar dit amoretatik kartiel
itkhou decadan. Partaja ecaou coure hountaruma eta eman ecaout
cer ore ukhen behar beitut. — Bai, one semia, eraiten du aitat,
nabi dia becala. Gaichto. bat hir eta puniturik (canon hir)
Quero cabalteen cilarik tiroir. bat, partajatu cium bere
hountaruma eta equin bi pharte bardin.

2. Egun apkhuren burin, some gaichtous joun cucun heritit
fieraena equiten cilarik eta adiv eran gabe ihour. Base barto,
oihan eta ereka hanitch treberate ondoun, jin cucun hiri handi
batetara, noun bere diharis oro enplegate beitin. Hilabete
counbaiten burin, behar ukhen cititum saldu bere aropa
tcharak emante cahar bati eta bere buria logatu mithilotate:
igori cicien alhorat astoun eta idien bequiratera.

3. Ordin hamitch malrous iean cucun. Eticun habore
ohrik loteko gain, ez eta ere suik bere berotub hotz egiten
cinin. Coumbat aldiz hain gosa cucun non gogo honer
janen beitein ovidet jaten tun aca osto eta fruta hotz heitarik;
bena ihourkeret etaicun ^{deuzere} emaiten

4. Gai bater, sabala hutsik, eta cucun bere buria entea
estabela-batetan gagna, soquiten celarik leipolik tchorier,
hegaltateen alaqueraki. Guero ikhousi cucun agurteen celin
argucagua eta icarak, eta eran cucun bere hoiari nigarez
ari celarik. Hantche, ene aitaren etehia mitkilez bethrik
duci eta haiek badicie ogui eta ardon, ^{arabice} ~~arabice~~ eta gagna,
nahi din becagn hainbeste. Ber denboran, ni, heben goser
shitten meu.

5. Eh bin! jekiko meu, jaunen meu ene aitaren ediretra
eta eranen diot. Bekhata-bat eguin nican, nonie ere
kitatu nahi ukhen beiteutudan. Eguen handia ukhen nican, eta
behar naicu punita, badakit omtsa. Encacula habore ^{deith} ~~deith~~
coure semia, fruta mecau coure arken mitkila becala.
Eguendant menducun, bena tofitun nican coure genik hurup.

6. Aita bere baratein cucun, bere lilien arrosatein urhenteen:
bijitatein cititeun bere sagartcik eta mahatsak. Kouia eta ere
ikhousi beitein jiten bidin bere semia ore erhaubter eta iceris gorduk.

sein ibiliarekin, eteicun Kasik Sinkesten ahal. Galthatu cicun bere
buriari eia punitu behar cinz bere semia, ala jharkatu behar ceon.
Aakenekor, nigara bequitan, besuuk hedatu ciotoun, eta benarkateen
cilarik eman cicun jot handi-bat.

7. Guero jaraci cicun bere semia; Deithu citicun bere
jentik eta aicouk: « Nahi dit maithatu lehen becala, hoour
gaichoua, eran cicun bildu cien becaim sari. Astki puniturik
ican dugu: ihourteki ertecun equin araprotchurik. Gaiste
ikhroustea; ekhar eçocie fite besta eijer-bat, ecar eçocie erhartun-
bat erhin eta cankhouetan ostki berik. Hartuko ahalko tutsei
ahate eta oillar counbait eta bai ekharaciko chahal-bat, chaitoko
houm dena; eñanen, janen dicugu algareki eta equinen berta handi-bat.»

8. Meithileki obedite cicien beren navusia eta eçari cicien
kabsailla eder-bat mahagnaren gagnen. Per mementoun, seme
guchiona utculten cicun ihicetik bere chakhureki: « Cer da on
heots haru, oihu equiten diu, juatsen dilait. Ouste dit
Khantateen ducien heben. Estuce goirequi ara utcul nadin.
Enuchent cicia, ene aita? »

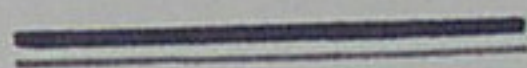
9. Ez, ene semia, enuk enuchent, arapostu emaiten diu
quicon çaharak. Ori equiten badut ere, equiten diat hortaria
betherik micakok. Khantateen diagu eta irour gutuk, cun
eta beituqu equiariki ciron. Nahi ukhen deca bai ala ez, hik

ere beharke duk Khantatu — eta libertate gureki, ezen eta hiru
anaie hilik eua araphiztu beta. Sorten baliz becala duk; aro
galdurik eia, eta egun hor duk arcedimik. »

L'Institutur de Viados,
J. Davant

Note: Le basque-Souletin est le patois employé à Viados. Il
comme on le prononce; on trouvera souvent le tréma sur la lettre i; c'est
la faire prononcer séparément
le c ou ç = s; le z = z français; le s = le ss prononcé au
par du biarnais du côté d'Orthez. On trouvera souvent dans la traduction
du morceau de ce qu'il faudra prononcer comme le ss français; la lettre c
s'écrit en basque K.

Canton
de
Saint-Palais.

1268. BNE 1

Commune de St Palais.

Canton de St Palais.

Haour prodigua.

1 Guicon batek ez cituen bi semé
beicik. Guastenak dio aitari: Cray dembora
dut neouré burias naoussi izaita. Behar dut
yoan quartier ikustera. Partaya sasu couré ontar-
suna éta eni iman ene partia. — Bay éni seméa dio
aitac naki dukan becala. Gasto bat his éta punitia
izanen his. Guéro zabalyen du tiroir bat idekyen
du beré ontaryuna éta equiten bi parté igual.

2. Combeit egunen burian semé gasto hura
yoan cen berri bartak ferraina equines éta nebori
adio eran gabe. Pasatzen ditu landac, oyanac.

bour bandiac eta zarzen da biri bandi batian, noun
igorten beitsu ditien zos gucias. Combeit bilabetben
burian bekar oukan zien bugneko pildak zaldu
emaste, cakar bati eta mutkil zarthu; igorri zuten asto
eta idi zain penke, bazuetat.

3. Ordian malberus izan cen ezuen
akria quebiagus loiteko quauas, es zuik ire bero zeko
bos equiten zianian. Bazuetan, goti bandia zienian
yain zitien gotie assa eta fruitu oustelac ourdek yaten
dioustenac, brinan neliohec ezakoten yeous emaiten.

4. Gaou batet tripa buzie biri corpusa
ustben du escabella baten gaira erortera, so equines
lebotik akoriak begaldan dabilzala. Guero ikousten
du selian aguerzen argui zaitca eta izarrae eta
eraiten du biri buruari nigares aridelaic: Flan aitaen
eckia mutiles biteric da, cougnec bitute oguia eta
arnoua arolzia eta garna nabi duten becaim bat
eta ni bemen gobiac bilzen ni:

5. Ets bien yeitico nis eta yonan nis
aitanot eta erain diot: Pekatu equin dut ichian
quitazia bataguit, oquen dut eta funithou bekar muttu
batakit aurrea es nezacula quebiago sure semia deit
trata nezaqu coure ourdar muthala bezala. Coupable
ninzan bainan soffritzen nian zuretaic burun:)

6. Aita biri barazian zen liliou arozaren
finitzen, sabarzen eta mabastian vizitazen ari zen. Nais
eta ikosten beitu biri semia dina izerdis eta birauzis
betbia, zangoua birstan, doy doya zineisi zien. Beri

buruari dio, beharzuenes punitu ala barkatu. Enfin
niquarra bequian bezouac zabalyen dasko eta leporrat
daussi equines tingui bezarkatzen du.

7. Guero yarasten du bere semia oiku
equitben du bere yendes eta aoussouet. Eraiten du
: « Nabidut maitbatu lehen bezala gaicho saoura. Izan
da asqui punitia eta estut nabi eriproctuic netoe equin
dezakoten. Causte ikoustia ikarakozie vesta iderra eta
ezar zakossie ibastun bat ibian, eta osqui berriac zunia.
Hartako tuzie allarac eta abatiac eta asse bat ederra
equinen tuzie, bilen tuzie; yanen dugu eta edanen
broc elgarekin eta festa bandi bat equinen guciec. »

8. Mutilec zinetben dutie naustia eta
ezari zuten nappa eder bat makagnian. Ber
mementouan semi quebiene yartzen da chackurekin
iberzetic. « Cerda beras assans hau dio arnegus aridelaic
Oustidut cantus ari zisten bemen eta goitche fin nadin
« One aita erbotua cira? »

9. « Es ene semia es nis erbona arapo
emaiten du aita zabarrac. Hooe equiten batut bainis place
res bethea. Cantayen dugu eta vious quira eta arrasougnik
Nabi duhan edo es beharko du cantatu hie ere eta
alliquera bain gurekin batian; biri aneya kala zen bou
bissi due, zorttu beria bezala due; aso galdia zian
eta egun hazemana: »

F. Maignet

Commune de St Palais.

Canton de St Palais.

Haur prodigua.

1. Guicon batek iz. cituen bi semé
beicik. Guastenak dio aitari: «Oray dembora
dut neouré burias naussi izaitéa. Behar dut yoan
quartier icustéra. Partaya sasu couré ontarsuna eta
eni éman ene partia behar duana. — Bay iné seméa
dio aitac nabi dukan becala. Gasto bat his eta
puritia izanen his.)) Guéro zabalzen du tiroit bat
idekuzen du bere ontarzuna eta équten bi parte igual.

2. Combeit egunen burian semé gasto hura
yoan cen berri bartarik fierraina équines, eta nekori adio.
éran gabi. Pasatzen ditu landae, ayonae, our bandae
eta garzen da biri handi batian, noun igortzen

beitu ditien zos guciac. Cambet bilabetsen
burian behar outan zien chugneko pildak zaldu
emaste, cabar bati eta moutheil zarttu; igorri zuten asto
eta idi zain pense, bazuetat.

3. Ordian malberus izan zen, ezuen obri-
ric quebiago luteko gaouas, es zuik ere bere zeko,
hos eguiten zienian. Bazuetan, gosi handia zienian
yain zitiien gotic, assa eta fruitu outelac ourdet
yaten diousteras, bainan neliokec ezakoten yious
imaiten.

4. Gaus bates tripa buzie, bere corpusa
usthen du escabella baten gavia inortera, so egunen
lebotik choriak begaldan dabitzala. Guero icautten
du selian aguerzen argui zaita eta izarrae eta
eraiten du bere buruari nigares aridelaic: Flan
aitaen ickian moutheil biteric da, cougnec batute oguia,
eta arnoua arolyia eta gasna nahi duten bezain bat
eta ni bemen gosiac bilzen nu:

5. Ek bien yeikiso nis, eta yonan nis
aitanar eta erain diot: Pekatu eguen dut ickian quitazia
bataquit, oguen dut, eta punithou bekar nusse
bataquit unssa, es nezazula quebiago sure semia dit
trata nezazu zoure oundar mitbila bezala. Coupable
mozan bainan soffritzen nian zuritaic burun:)

6. Aita bere barazian zen lilein arozaren
finitzen, sakarzen eta makastain vizitazen ari zen.
Nois eta ikosten beitu bere semia dena inerdia,

eta berawzis betbia, zangoua berestan doj doya
fincisi sien Beré buriani Dio, beharzen funtu ala
barkatu. Enfin nigarra bequian bejouac zabalzen
dasko eta leporrat daussi equines tanqui bezarkatzen du.

7. Guero yarasthen du beré semia vitou
equithen du beré yender eta aoussouei. Eraiten du
Nabidut maitzatu lehen bezala gaicko baoura. Izan
da asqui funitia eta estut nahi eriproctue neho
equin dezakoten. Casuste ikoustea, eharakozie vestat
ederra eta ezar zakossie ebastun bat ebian, eta osqui
berriac zuman. Hartiko surzie ollarac eta abatiac
eta asse bat ederra, bilen surzie; yanen dugu eta
idanen oroc, elgarekin eta festa handi bat equinen
guciee »

8 Mutilec, ziniesthen dute naussia eta
ezari zuten narpa ider bat makagnian Ber
mementouan semé quebiera zarzen da ebakurekin
iberetie: « Perda beras assans hau dio arnegus, ardelarie
Justidut cantus ari zisten bemen esta gaische fin
nadin. Ene aita erbotua zira? »

9 « Es ené semia es nis erkoua arapostu
emaiten du aita sakarrac. Hoc igiten batut bainis
placeries bethea. Cantazén dugu eta vious guira eta
arratougnékin. Nahi doukan eto es beharco due cantatu
sic ire, eta alliguera bain gureki batian, bini ^{anoya} ~~anoya~~
bilazén bouva bissi douc, zortu berria bezala due.
asso galdia zian eta egun bazimana »

Traduction faite par M. Aguer - Archal de S.^t Pa

1270. BNE. 2

Canton de Saint-Palais

Commune d'Acirits

Boiur gaisqui emplégacalia

1. Guison batesc etien bi semé baicic. Gastonac
erraiton du beré aitari : « Ordon da ican nadin éné naüti éta
ukon décadan dihur. Behar dut yuan ahal ican éta ikhoui
lékhu. Parbaya caçu couré ontarsuna éta éman écaçu éni
yiten satana. — Bai, éné semia, Dio aítac; nahi dukhan bécala.
Gaichto bat hiz éta punitia icanen hiz. Guéro cabalcian
tiréta bat, phartayatu sien beré ontarsuna éta équin bi
pharté bardinas.

2. Guithi égunon burian, semé gaichtoa youan con
horric fierre équinez éta néhori adioric erran gabé. Pasatu sien
hanicheo alhor, oihan, hour, éta yin hiri handé batetalat,
noum emplégaton hétaien beré dihur goucia. — Coumbait

hilabeteren burian, behar outkhan cien beré aropae saltu
émagte, sahar bati éta beré buria bantatu mouthil icatéco,
égouri, cuten phintzétalat astouen éta idien béquiratcérat.

3. Ordian, arras maleros cen. Etien guéchiago
ohoric lo équitico gairag, ez éta éri suie berotéico hotz équi-
ten ciénian. Bacién, combat aldiz hain gosé handia noun
yanen béitcién ourdec yaten tuzten aca osto éta fruta outel.
diac; bona néhorac étzakon deusie émaïten.

4. Gau bateg, sabéla hutsie, outei ican quen
beré buria érotcérat alqui baten gainerat, ikhousten ciela.
sic léihotie choriac légalatcen ahingui. Guéro ikhouci cien
aquertcen célian arguicagua éta icarrac éta éraïten cien
beré béithan, nigarrez: « Bantchet, éni aïtaren etchia
béthérie da magnatas noun béitouté oquia éta arnoua,
aroltéi éta gagna, nahi duten bécaïn bertéi. Dembra
hortan, ni gosez hiltcen niz hében.

5. « Aï untsa, yeiquiquo niz, éta yuonen niz
aïtaren atcemaiterat, éta erranen dacot: Eguin nien bétha-
tu bat, nahi ukhen niénian, ou outei. Outkhan nien hanitz
oguen, éta behar nugu punite, badaquicut ountza. Ez
nécaçula déit guéchiago, coure semia, trata nécaçu, coure
asquen mouthila bécala. Oguen doum nintçan, bainan
inéatcen nintçan, cutarie hurrun.»

6. Aïta beré baratçian cen beré bilien arrosa-
tçen finitcen: bisitatcen citien sagartçiac éta mahatsac.
Ikhouci ciénian beré semia bidian yiten oro erharusez
éta icerdiz coucouthie, sangoua héreçtan, dô dôia sinke-
tçi ahal outkhentçien. Galvéquin cien beré buriani behar

ciémez punitu ala behar sakon barkhatu. Enfin,
béquiac nigarrez, luçatu saskon besouac éta erortien
celarie haren leporat, eman sakon jot handi bat.

7. Guéro yar éraci cien beré semia; oihu
équin cien beré yonder éta aouçouer: « Hahi dout maithatu
lehen bécala, gaicho hair hori, erraiten beré bildu
cirénian. Osqui punitia iean da; orai nehorre estega
con erreprotchuric batéré équin, Laroste ikhousterat;
ekhar saquoci békala besta poillit bat, écar saquo-
ci éhian chastoun bat éta osqui berriac sangouétan;
hartuco ahal duici éré oïllarrae, antécirac éta ekharri-
co ahal duici aétché houn bat hiltéco; édanon dougou,
yanen elgarékin éta équinen phesta handi bat »

8. Mouthilec sinhetri, yuten beren naïssia
éta écarri tahalla éder bat mahagnaren gainian. Ber
mémentouan, semé guéchiéna yiten con ihicétié beré
chakhuréquin « Lor da beraz acantz hori ? oihu équiten
du, armégu iten dielarie. Duzte dout cantateen ari sistela
hémen; esta goiztché ara yin nadin. Ehotia ciréa, éné
aïta ? »

9. « Ez, éné semia, ez noue hala, erraiten
du çaharrac. Bori équiten balin baüt, plaserez bethia
nicalacoty douc. Cantateen die éta irouz quitous, éac
badue certçaz. Hahi badoue édo ez, beharou douc hic éré
Khanatatu éta allaguératu gouréquin, céron éta hire anaya
hil éna ara yin béita bicirat. Oraï, corteen balij
bécala douc: atço galvia çouhan, égun ara atémama
douc. »

Simon Fabre,
iokhukou.

Commune d'Amendeux

Canton de Saint-Palais

1271. BNE-1

Haur zentzu galera.

- 1° — Guizon batetik ez zituen bi seme laicic. Castenac eraiten dio bere aitari: « Oidu da neure buruaren nauzi izan nadin, ukhan dezadan diu eta Kovi dezadan azco Kartier. Tharthi zazu zure ontazuna eta erradazu ere zuzena. — » Bai, ere semea, dio aitac, nahi dukan bezala. Haur fri gaitzera haur eta dolutuco haur. — Oduan aitac zabaltzen du harmeyru tictabat, pharthitzen du bere ontazuna bi sattu bardinetan.
- 2° — Combait egunen buruan, seme gaichto hura rohan zen bere heritic, burua gora, urgultuz hantua, netori aquirric eman gabe. Ez Rolanda, cyhan, urkaitz covite ondouan, beltu cen haur handi batetara non gastatu baitzen bere diu guria. Combait hila biteren buruan, zaldun behar ukhan zituen bere arropac eta pihustiac andre zahar bati eta yaru zen mutuil. Gori zutin elque edo landerac azto eta idi zaintzera.

3° — Oduan, hanitz doleratu izan zen. Egun oheric lo
equitico ez zuen herotzes hots equiten zuencom. Herotxit
aldiz haren gozia hain handi eta hain prezatua zen
non goxo huren yanen baitziturum cembait hots eta
funttu usteldu, cheuic gaztatzen zutenetarik, hain
nehore etzikon diis erraten.

4° — Arratzalde batez, zabela hutzza, flakhatua, goxua
galdua, erri zen escalala baten gainera, go equiten
zuelanic lehotic cheuic begaldatzen ari zuela
arinki. Guen ukhuzten tu ceuan arguizagua eta izarrac,
nigarretan erraiten duelanic here buruari: « Han!...
neure aitaren ethea, lethea dago sehiq zeinec baitute
oquia, ardaa, arrotzeac, gazna, nahi duten bezembat.
Dombora berean ni, homen, gozeac hiltzen ari niz.

5° — Beraz, yoykiko naiz; johanen niz neure aitaren
Kansitzera, eta erranen diot: « Bekhatu equin nuen zu
ustean. Ohera handia ukham nuen, eta behar nuzu
gastigatu, badahit oinza. Ez nezazula quebiago zure
sonea izenda; erabil nezazu zure azken sehia bezala.
Culpadun nintzan, baiman sefrukarionetan nintzan
gutanic urkundua.

6° — Aita baratziari zen, lili batzen huztatzen atalatzan
hain zeloric; miratzen zituen gazartziac eta mahatzac.
Jkhuzi zuencom bidiazen gainean here semea izerditan
eta erhaitzen funditua, zangoac berrestan, etzuen behen
bizian sintetzi nahi here lichte. Galdequin zuen
here buruari behar zuenez gastigatu ala behar zagon
barkhatu. Azkeretatz nigarrac bequictan, bedatu
zason bezoac, daitzi equin zation lefborat eta
eman zagon nuzu handi bat

7° — Guen yaraci zuen here semea, deitxu zituen here
yendae eta aissac: « Nahi dut maithatu beharago

hala, hair gächna, erian zeyen bilde cörens.
Azki gartigatua izan da: bitubates ez dezakela
errepote hunc equum, yin zaretz haren ikhustera, etkan
ezare sömpilda füllit lat, ezar zakozue erbaotim
lat erbian eta zapata berriac ömetan. Hartuco
ahal tuzie ere villarrac, quitac, eta etbartzen
ahal duzue aratche lat ona hiltzeco; edanön dugu,
yanon, elgaruekin eta equinen besta handi bat.

8° — Sehic sinibetzi zuten bere näütziari eta ezarri
zuten dafäila eder bat ma hainaren gainean.

Dombora hercan, seme que hiena belde zen
ihizitici bere zakhurrekin: ((Cer da beraz habarotz
huni? öihu equiten du arnegatur. Uste dut
Rhanutz ari cörestela herren, ezda zolera goiz
it ul nadin. Erbotua cörea, neire aita))

9° — Ez, neure semea, ez näiz erbotua, errepostu erian
zuon, aita zaharrac. Hainc equiten balin badituz,
da zeren hainc aleguerantzaz lethea. Rhanutz
ari quira eta vioriz quira, ceren häitugu aragoiina.
Nahi utkan dezakomala ez, behar ko duc Rhanutz
ari hie ere, eta alegueratu gurekilan, ceren eta
hure anarja hila zena itzuli häita bicirat.
Berriiz sortbu haliz bezala duc. Itzo galduya zian,
equum berriiz hatzernama . . .

S. J.
Instituto.

Jean. Pierre Longy

Amorots, le 27 Janvier 1895.

L'Enfant prodigue. Haur Prodigoa.

1272. B. E. 1

- 1 Guizon batea ez zuten bi seme baicic :
gaztenac erran zacon bere aitari: « Ordu
duzu izan nadin ene buriazen nausti,
eta ukhen dezadan dihururic aski
juaiten ahal izateco bazter ikhustera.
Partaja zazu zure ontasuna, eta eman
zadazu eni heldu zaitana. — Bai,
ene semia, erraiten du aitac; nahi
ducan becala. Haur gaichtobat hiz,
eta izanen hiz punitia. » Guero zabalduz
tiruar bat, partajatu zien bere ontasuna,
eta equin hartaric bi pharte berdina.
- 2 Zembait egunen burian, seme gaichtua
juan zen herri-herri, fierraren equinez,
eta adioric erran gabe nehor. Anhiz
larre, vihan eta ur handi igararic
heldu zen hiri handi batera, non
chahutu beitzien bere dihurri guzia.
Zembait hilabeteren burian, behartu
zitzacon saldu bere arropac emagter
chahar bati, eta bera muthil jarri.
Igorri zuten landerast astuen eta idien
zaintcera.

3. Ordian querthatu zen biziki malerous,
Ez zien ukhan guehiago oheric arratsetan
lo equiteco, ez suric hotz equiten zienian
berotceco. Hain beste gosse sofitcen zien
non gogotic janen beitzuzken aza hosto eta
fruitu usteldu urdec jaten zuzten hetaric;
bena nehorc ez zacon deus emaiten.

4. Khundiri batez, sabela hutsic, jarrua
escabela baten gainean, so equinez
leihotic ahinic hegaldaca zabiltzan
chorier. Guero ikhussi zitien aquentzen
cerian arguizaguitia eta izarrac, eta
erran zien bere baithan nigarrez zagolaru.
« Hain, ene aitaren etchia bethia da
sehiz zeinec baitute ogui eta arno,
arrotze eta gasna, nahi duten bezain bar.
Demora berian ni gossez hila nago heben

5. Eh bien, chutituco nez, juanen niz, ene
aitaren edireitera, eta erranen dacot:
Behhatu equin nien zu kitatu nahi ukhan
zintudarian. Hoben handia nien eta
behar nauzu gartigatu, bazakit onsa.
Ez nezayula deith guehiago zure semia
trata nezazu zure zerbitzarietanic
aphalena bezala. Hobendun nintzun,
Zutaric urrun tristeki bici nintzun.

6.

bita zagon bere baratcian, bere lilib.
urthutzen finitzen ari zela; Joz zagon
bere sagatzer eta bere mahatser. Ikhussi
zienian heldu bidiazen gainean bere semia
izerdiz eta erhautsez estalia, zangoac herresta
ez ziokeu casi sinhea. Erraiten zien bere
baithan behar othe zien punita, ala behar
zacon barkhatu. Ashenian nigarra
bequietan, zabaldu zacon bessoc, eta
lephotie lothuric eman zacon pot handi bat

7.

Guero jar arazi zien bere semia, bil
arazi bere jendiac eta oiznac: « Kahi
dut hori maithatu lehen bezala, gaicho
haurra, erran zaketen, elgarretara ziren
bezain laster. Ashi punitia da. Behor
orai ez dezacola erreprochu bat ere equin.
Zaiste hunen ikhustera. Ekhar zacocic fite
beztimenda poillit bat; ezar zacozie behartun
bat erhian, eta zapata berri batzu oinetan.
Hartzen ahal tuzie ere vilarrac, ahaticac eta
ekhartcen aratche hon bat hilceco; edanen
dugu, janen dugu elgarrekin eta equinen
phesta handi bat.»

8.

Muthila obeditu zuten bere naussiari eta
ezari dahaila eder bat mahainaren gainean
Memento berian, seme guchierna heldu zen
ihizitic bere zakhurrekin: « Zer da beraz
azantz hori? erraiten du sacre bat equinez.

9. Touristen gaus khantuz ari ziezitela hemen,
eniz goizche arribatu naski. Erhotia
zirea, ene aita?»

«Ez, ene semea, ez nuc hala, errepostan
eman zien aita zaharrac. Equiten badut hoi
boscarioz bethia nizalacoz duc. Ari quiten
khantuz, eta urus quiten, ecen badiguc
zerendaco. Nahi baduc ala ez, beharco duc
ari khantuz hic ere, eta bozcariatu gurekin
ceren eta hire anaya hil zena itzuli baita
bizira. Berriz sortu baliz bezala duc.
Atzo galbia zian; egun huna non den
berriz hatcemana.»

L'Instituteur,
C. Larreincy.

Commune d'Arbérats-Sillègue.

1273. BNE. 1

Canton de St-Lalauze.

Traduction: Orthographe & sons français autant que possible.

Haour Prodigoa.

I. Cuiçon batec etcitien bi sémé bécie. Carténénac erran cien béré aitari: « Ordu da içan nain éné naousi éta oukhan déçaan dihurru. Béhar dut hémentic yoan ahal içan éta ikhousi Cartier. Pharti çacu çuré ontasuna, éta émanéçacu oukhan béhar duana. — Bai, éné sémia, erran cien aítac, naoucan béçala. Gaïsto bat hiz éta punitia içain hiz. « Guéro çaalçiaïkin tiréta bat phartitu cien béré ontasuna éta hartaz 'equin citien bi pharté berdinae.

2. Mantie égun gutien burian, sémé gaïstoa yoan cen herritie 'equinez fierraina, éta erran çabé adios nihouri. Trabersatu citien bixiki larré, oïhen, our handi, éta yin cen hiri handi batétala, noun despendiatu bitcien béré dihurru quicia. Combéit hilaitéin burian, saldu béhar oukhan citien béré hatiae émarté çahar bati éta acordatu mouthil içaitéko: igorri çuten

elquétalat han béiratceco astoac éta idiac.

3. Ordian, içan cen biciki malérous. Eitcien quéhiaou oukhan ohéi équitéco gasuar, ez suie berotcéco hotz cénian. Bacién çombéit aldiz bain gosé handia gootie yain bitçukéén açá hosto hec éta frutu ousteldu he yaten turténac ourdec.

4. Az bateg, sabéla houtsa, utci cien béré buria éortéa cachet baten gáira, so équitáikin léihotie chorier çoinac hégaldo ibiltcen baítcién ahinké. Guéro ikhousi citien aguertcen sérían arguicáitua içarrac, éta erran içan cien nigarréz : hanchet, éné aítáin etchia béthia da séhiz çóinec baítute oqui éta ano, arrotcé éta gasnac, nahi duten béçambat. Arté hortan, ni, goséic hiltcen niz hében.

5. Éi bien! yeikico niz yoaïn niz édiéitéa éné aítáin éta erráin daco Tiquin nien békhatu bat, noíz éta éré nahi içan bitcintudan Kitatu. Oukhan nien oben handia, éta béhar nuçu punitu, bada kit ontsa. Éiz néçacula quéhia déit çuré sémia, trata néçacu çuré mouthilétaic ondarra béçala. Obendun içan nintçan, pérituz nindaoun urrun çutaic. »

6. Aita cen béré baratecian, firitcen citiéláic ourthaticia béré líliac bisitatcen citien saartciac éta mahaxac. Noíz éta éré ikhousi bitcien yiter bidiaïn gagnan béré sémia déna coucoutha icerdiz éta erraouxés, herrestatuz çangoa, doïdoia cinhexi ahal içan cien. Bérari galdata cien béhar çukéénez punitu édo barkhatu... Azkénian, nigarrac béquicéan, luzatu çarcon bésoac éta aourdikitcen célaic hain léphora éman çacon pot handi bat.

7. Guéro, yarraraci cien béré sémia ; déithu citien béré yendiac éta aïçoac : « Nahi dut maithatu léhen béçala, gáicho haourra, cioten erran bildu ciénéco. Içan da aski punitia : nihoc oraï ezdçakon équin batéré erréprotchiic. Çáirté hain ikhoustéa : ékhar çacocié fite barnéco pollit bat, éçarracocié béharstun bat éhian éta oski

berriac çangoëtan. Hartu ahaleo éré duxkécié ollarrac, quitac éta
 ékharri ahaleo chaal bat hilcélo haundéna : édain dugu, yain
 dugu elgarrékin éta équinen dugu phesta handi bat. »

8. Muthilec obéitu çuten beren naousiari éta éçarri çuten
 dahalla éder bat mahagnain gagnian. Mémento bérian, sémé
 qu'éihéna itçulçen cen ihicétié béré chakhurrékin : « Cer da bérax
 açantz hori ? oïbu équim cien arnéçuz. Ousté dut khantuz ari
 cixten hében ; exta gotché itçul nain. Photo ciréa, éné aïta ? »

9. « Hçz, éné sémia, ex nix hala, ihardetsi cien çaharrac.
 Çiquiten baout hori, hori da béthia binix boççarioz. Khantatren dugu
 éta irous quira, écié badugu ontsa arraçoin. Nahi oukhan déçaçan
 édo ex béharco douc khantatu hic éré éta aléçuératu çourékin, çéren
 éta hiré anéia çoïna hila biteen itçuli bita bicirat. Oräi
 sortçétié heldu baliz béçala da : atço çaldüic cen, éçun horra
 nundenorçatçéma. »

Pour traduction conforme :

L'Institutur public
 Brezel
 M. Meunier

Notes.

h = toujours aspirés

kh = aspirer h

ll = mouiller

ph = appuyer sur p et aspirer h

r = son dur à la fin.

s = toujours avec son sifflet : à la béarnaise.

th = surtout aspirer h

tt = mouiller

u = à la française à l'écrit sauf à l'espagnole (u = ou) dans quelques mots.

ç = avec un petit sifflet : jamais comme ç français.

en = èn : jamais an

ih = in : jamais éin

Ne pas perdre de vue que ç a le son de ç non du ç français, et que ph se prononce p-tç et non f français.

Commune d'Abéats-Sillégue.

1274. BNE-1

Canton de St-Lalauze.

Traduction : Orthographe & sons propres à la langue Basque.

Haur Prodigoa.

I. Gizon batek etritien bi seme bezic. Gortenenac erran zien bere aitari : « Ordu da iran nain ene nausi eta ukhan deraan dihuru. Behar duz hementie joan ahal iran eta ikhusi kartier. Pharti dau zure ontasuna, eta emaneraazu ukhan behar duana. — Bai, ene semia, erran zien aitac, naukan bezala. Gaisto bat hiz eta punitia izain hiz. » Gero maaltziaikin tireta bat phartitu zien bere ontasuna eta hartaz egin zitien bi pharte berdinae.

2. Hantie egun gutien burian, seme gaistoa joan zen herritie eginez fierraina, eta erran gabe adios nihiri. Traversatu zitien biziki larre, oihen, ur handi, eta jin zen hiri handi batetala, non despendiatu bitzien bere dihuru guzia. Rombeit hilaiten burian, saldu behar ukhan zitien bere hatiae emarte zahar bati eta acordatu mitbil izaiteko : igorri zuten

elgetalat han beiratzeko astoac eta idiac.

3. Ordian, iran ren biziki maleris. Eitrien gehiau ukhan oheic lo egiteko gataz, ez suic berotzeko hotz renian. Bazien rombeit aldir hain gose handia goatic jain bitzukeen ara hosto hec eta fruta usteldu hec jaten turtenac urdee.

4. Ax bateg, sabela hitso, utzieren bere buria eortea. Kachet baten gaira, so egitiaikin leihotic chorier roinae hegaldaka ibiltzen baitzien ahinko. Gero ikhusi zitien agertzen renian argizaitia eta izarrac, eta erran iran rien nigarrez: hanchot, ene aitain etchia bethia da sehir roinec baitute ogi eta ano, arotze eta gasna, nahi duten berambat. Arte hortan, ni, goseic hiltzen nix heben.

5. E bien! jeitiko nix, joaizuz edicitea ene aitain eta errain dakot. Egin nien bekhatu bat, noiz eta ere nahi iran bitzintuday kitatu. Ukhan nien oben handia, eta behar nuzu punitu, badakit ontsa. Eiz nezazula guehiatu doit zure semia, trata nezazu zure mitxiletac ondarra bezala. Obendun iran mintzan, perituz nindatun urrun zutaic.

6. Aitaren bere baratziac, finitzen zitielaic urthatzia bere liliac: bisitatzen zitien saartziac eta mahaxac. Noiz eta ere ikhusi bitzien jiten bidiaic gagan, bere semia dena kukutia izerdiz eta errauxes, herrestatur zangoa, doidoia rinhexi ahal iran rien. Berari galdatu rien behar zukeenez punitu edo barxhatu... Axkenian, nigarrac begietan, luzatu zarkon besoac, eta aurdikitzen zelaic hain lephora emaz raxon pot handi bat.

7. Gero, jarrarazi^{zien} bere semia; deithu zitien bere jendiac eta aizoac: « Nahi dut maithatu lehen bezala, gaicho haterra, rioten erran bildu rieneko. Iran da aski punitia: nihoc orai ezderakon egin batere erreprotchuic. Traizte hain ikhustea: ekhar rakozi fite barneko pollit bat, ezarrakozi behartun bat ehian eta aski

berriac xangoetan, Hartu ahalko ere dirthozie ollavrac, ~~gitac~~ eta
 etharri ahalko ~~chall~~ bat hilzeto hundera: edain dugu, jain
 dugu elgarrekin eta eginen dugu jshesta handi bat. »

8. Mithilec obeitu ruten beren nauriari eta ezarri ruten
 dahalla eder bat mahagnain gagnian. Memento berian, seme
 gehena itzulez ~~ten~~ ihizetic bore chakharrekiz: « Ter da borez
 arantz hori? oihu egin rien arneguz. Uste dut khantuz ari
 ruten heben; ~~esta~~ gotche itzul nain. Fihotu pirea, ene aita? »

9. « Fuz, ene semia, ex niz hala, ihardetsi rien naharrac.
 Figiten bait hori, hori da bethia binix bozkarioz. Khantatzen dugu
 eta irius gira, ezic badugu ontsa arrazoin. Nahi tikhay derakan
 edo ez beharko duc khantatu hic ere eta alegeratu gurekin, xeren
 eta hire aneia xoina hila bitzen itzuli bita bizirat. Orai
 sortzetic heldu baliz berala da: atzo galdue ren, egun hor ^{rra}
 nunden ^{apra} hatzemanan.

Pour traduction conforme :

L'Instituteur public,

J. Menielleff

Notes.

e	prononcer e (jamais comme e français)
g-g	g-g (son dur même devant une voyelle)
h-h	h (toujours aspiré)
j-j	y (comme y français)
kh-kh	kh (son guttural - aspiré h)
ll-ll	ll (mouillet)
ph-ph	ph (appuyé sur p et aspiré h)
r-r	r (son dur toujours à la fin)
s-s	s (toujours avec le son sifflant) à la ^{Sarnaise}
th-th	th (aspiré surtout h)
tt-tt	tt (mouillet)
u-u	u (comme u la française) ^{à l'écrit}
ü-ü	ou (u surmonté d'une croix se prononce ^{à l'espagnole dans cette traduction})
x-x	to
y-y	(est remplacé par j)
z	c (avec petit sifflement; jamais comme z français)

ai	prononcer	ai
au	-	au
ei	-	ei
eu	-	eu
eü	-	eou
oi	-	oi
ua	-	ua
üa	-	oua
üe	-	oue
ui	-	ui
üi	-	oui
en	-	en (jamais en)

Ne pas, surtout, perdre de vue que (ü)
 surmonté d'une petite croix se prononce (ou)
 et que (z) a le son de (c) avec un
 petit sifflement.

Commune d'Arbouet-Susarte.

1275.

BNE-1

Canton de Saint Palais.

Ahar Igoitia (Barreazalia.)

1º Gizon batek etzitién bi seme bezik. Gasteenak orray zien bere aitari: "Orduda izan, nain ene nauzi eta ukhan dezaan dihuu. Behar dut hementik joan ahal izan eta ikhasi kartier. Phartti zazu zure ontasuna, eta emanegaazu ukhan behar duana. Bai, ene semia, erran zien aitak; naukan bezala. Gaisto bat hiz eta puritia izan hiz." Gero zaaltziaikin tirta bat, phartitu zien bere ontazuna eta hartarik egin zitien bi pharte berdinak.

2º Phantik egun gutien burian, seme gaistoa joan zen heretik eginiz pierraina, eta erran gabe adios nihori. - Eraberratu zitien biziki landa oihen, ur handi, eta jin zen hiri handi

batetala, nun Respondiatu bitzien bere dihuu guzia.
Zombait hilaitein burian, Saldu behar ukhan zitien
bere hatiak emazte zahar bati eta acordatu
muthil izaiteko; igorri zuten elgetalat han beiratzeke
astok eta idiak.

3º. Ordian, izan zen biziki malerus. Etzien gehiau ukhan
ohie le egiteko gauaz, ez suie berotzeko hotz zenian.
Bazien zombait aldiz hain gose handia gootik
jain bitzukeen aza hosto eta fruta usteldu uidet.
jaten tusten hetaik; bera nikuket etzacoten deuse ematen.

4º. Ata batez, Sabela hutza, utzi zien bere buria cortzea
Kachet baten gaira, So egitiaikin leihotik chorier
Zoinak hegalbakan beitzatzen ahinko. Gero ikhusi
Zitien agertzen zerian arquizaitia eta izarrak, eta
orain izan zien bere buruari nigarrez: Hanchet, ene
aitain etchia bethia da sehiz (muthilez) Zoinec baitute
ogi eta arno, arotze eta gasna, nahi duten bezainbat.
Orte hortan, ni, gorseik hiltzen niz heben.

5º. « E bien! jeitiko niz, joainiz edietea ene aitam eta
urain dakst: Egin nien bekhate bat noiz eta
ere nahi izan bitzintudan kitatu. Ukhan nien ohen
handia, eta behar nuzu puniku, badakit outza.
Ez rezazula gehiago dit zure Semia, trata nezazu
zure muthiletarik ondarra bezala. Obendun izan
nintzan, bera perituz nindam urrun zutait. »

6º. Aita zen bere baratxian, finitzen zitelaik urthatzia
bere liliak: bizitatzen zitien saarziak eta mahatzak.

Itzaz eta ere ikhushi bitzien jiten bidiam gaganan bere
semia dena kukukia izerdiz eta errautzes, herrestatur
zangoa, soy toya zinketzi ahal izan zien. Berari
galatu zien behar zukenz punitu edo barkhatu.....
Azkenian, nigavrac bequietan, luzatu gazkon besoai,
eta aurdikitzen zelai hain lephora eman zakon
pot handi bat.

7. Gero jarraiaz zien bere semia; deitxu zitien bere jendiak
eta aizoa: « Nahi dut maithatu lehen bezala gaicho
haurra erraz zera bilde zieneko. Izan da aski punitu
bihor orai ez dezakon egie batere erreprochue. Zaitu
hain ikhustea; ekhar zakozie fite barneko pollet bat,
ezar akozie behartun bat ehian eta osti berriak
zangoetan. Hartu ahalko ere duketzie ollavrac, gitak,
eta ekharri ahalko chaalbat hilzako hura dena:
Edain dugu, jain dugu elgarrekin eta equinen
dugu phebta handi bat. »

8. Kuthilec obeitu zuten beren nausiari eta ezarri zuten
zahalla iver bat mahagnain gaganan. Memento
berian, seme geihena itzulzen zen ihizetik bere
chakurrekin: « Zer da beraz azantz hori? Dihu egie
zuen armezuz; beste dut khantuz ari zizten heben;
ezta gotche itzul nam. Ehotia zoria, ene aita? »

9. « Ez, ene semia, ez niz hala, ikhutsi zien zaharriak.
Egiten bant hori, hori da bethia biriz bizkarioz.
Khantatzen dugu eta irus gora, ezik badugu outsa
arazond. Nahi ukhan dezakon edo ez, beharso dut

Khantatu hic ere eta alegoratu gurekin, zeren eta
hice aneya goina hila bitzen itzuli bita bizirat.
Orai ezetie heldu baliz bezala da: atzo galdue
een, egun horra nun den arra hatzemanaria.

Pour traduction en français:

S. Institutur public,
M. Goyhenex

Commune d'Arroue.

1276.5

Canton de Saint-Palais.

Haour prodigoua (1) Voir: Notes

1. Guizon batec etricun bi seme baicic.
Gartenac erran cicun bere aitari. Ordu dicu iran
nadin ene naousi eta ukhen decadan dihan. Behar
da joan ahal nadin eta itkhous decadan baxter.
Pharticaçu coure hountarcuna, eta eman ecacut
ukhen behar duana. - Bai, ene semia, erran
trin aitaç; nahi dia becala. (Haour, s. entendu) (
gaisto bat ix eta punituic icanen ix. Guero
cabalzen cielaic tieta bat, phartitu cian bere
hountarcuna eta equin bi pharte bardinac.
2. Egun gutier buian, seme gaistoua
joan cucun heritic equiten cielaic firaena eta

adivie erran gabe nihourri. Trebesatu cin mendi
hanitch, oihan, uhaitz eta jin hiri handi batetara
noun igorri beixian bere dihasa oro. Philabete
combaiten burian, behar ukhen citicun saldu bere
arropac emarte çahar bati eta bere buia eman
mouthiltzat : igorri cicien elquetat astouen eta
idien bequiatcea.

3 Ordian, içan, cucun hanitch malceus.
Etxicun haboro oheic garciar lotreko, ex suic
beoteko hotz equiten cianian. Combait aldix hayn
gosse handia cicun noun janen beixutian gogo
hounez ourdec jaten duxten arca ostouac eta fruta
hiotiac; bena nihourkec etrakocien deuseu emaiten

4. Uhhuntze baten, sabela huxic, utri
cicun bere buia cortea Kacheta batetara, soequiten
cilaic leyhotic ahivski hegaltatzen cien tchoiac.
Guero ikhoussi citicun aguertzen celian arguicaguia
eta ixcarrae, eta nigarrax ari cilaic erran
cicun bere buiai. Hantche, ene aitaen etchiv-
betheic duçu mouthiler, cougnece beidute ogui eta
ardou, aravultze eta garra. nahi duton beçain
beste. Ber demboran ni hebon gosses hiltzen nucu.

5. " Eh bien, zeitico nuzu, jorien aytan (4)
edicytea eta erranen dakot. Bekhatu bat equin
nicun, Kitatu nahuten cuntudarian. Hanitch

oguen ukhen nicum eta behar nuru punitu, badakit
vunxa. Enerarula habore[] deit coure[] semia, ()
trata nezacu, coure[] arken mouthilu becala.
Txacan nun ducun oguen dun bena soffritzen
nicum cutaic hurren. //

6 Ayta bere[] bar[]atrian zucun, bere
lilin arrosatzen finitzen; bisitatzen citicun —
sagartriac eta mahaxac. Ikhoui xianian biden
gagnen jiten bere[] semia oru excediz eta —
erhaouexa Koukoutuic herrestatzen cilaic
xankhoua doy doya sinhexi ahal ixan cin.
Bere[] beithan igan cin behar cinex punitu ala
behar çakon pharcatu... Arkenian nigarrae
bequietan, hedatu çarkotzun bessouac eta haen
lephoa javuzten cilaic eman çakocun pot handi
bat.

7. Guico jarazi cin bere[] semia; deithu
citzun bere[] jentiac eta aironac: // Nahi dit maythatu
lehen bezala, havur gaichoua, erran çakocien bildu
cien bezcain sarri. Txacan duen aski punituic,
nihovitec orazi etzako ciela eyuin erreprotchiic.
Çaixte ikhousteu; ekhar exakovic behalu besta
propi bat; exakovic chartun bat ehian eta ostki
beriac çankhouetan. Hartzen ahal ducie ere ollar,
ahate eta ekharten ehaiteko houn den aetche bat

edanen dicuyu, janen algarretti etu eyumen
besta handi bat. //

8. Mouthilec sinhexi xicien beren naousia
eta exari tahalla eder bat mahaynan gaynen.
Ber mementouan seme quehienu heldu xucun ihiceti
ber[] tihaturcki. // Ber da arren arcantz hori?
oihu eyuin cirun quatzen ci[]aic. Ouste dit
Khantur ari ciatela heben; extu[]cu goireyui arra
jin nadin. Ehotuik cir[]ciu, ene ayto?

9. Ex, ene semiu, enuc halo, ihardexi
cin zaharrae. Portari[]oz bethic nixalaco[]z diat
eyuiten hori. Khantatzen diagu etu irous gutuc
ceren budiagu ounxa certzar. Nahi ala[] ex — (7)
behar duker hic ere Khantatu etu gowrecki alayuratu
ceren etu h[]re anaye hilic ceno arajin beitu —
birilat. (Orai, sors. entendu) sortuic bezala balix du (8)
atro galduic cia, egun horra arra edienic.

L'Instituteur,

J. L. Basterric.

Notes

- (1) La traduction "haur prodigua" est écrite selon la prononciation, comme d'ailleurs tout le morceau; l'orthographe serait = haur prodigva. Les lettres ou sous entre crochets à l'encre rouge [a], [r]; ne se font pas entendre.
- (2) "Il faut que je puisse m'en aller" est une expression qui ne se traduit littéralement que par un mauvais basque (behar da joan ahal nadin) On dirait plutôt = il est nécessaire que je puisse m'en aller.
- (3) "Tu es un méchant" ne se traduit que par (enfant, sors. entendu) tu es un méchant.
- (4) "Eh bien, je vais me lever" nous ne connaissons pas d'exclamation qui rende = eh bien.
- (5) Dans ounxa - erharaxex - sinhexi - ihardexi le x équivaut à ts (fort) on dit unts.
- (6) Dans ollar - tahalla, le double l équivaut à ill, on prononce o-illar.
- (7) Dans nahi ala[] ex il y a élision de a, on dit = nahi al' ex.
- (8) "C'est comme s'il venait de naître" expression où venait de naître ne se traduit que par = comme s'il était né maintenant.

Commune de Morlaix, Charité

Canton de St. Palais.

1277. BNE.1

Usair des pendioza

1. Guizon katch etrien bi seme barik. Gaztenak eran kioroun bere aitari; « Ordou diri izan nadin nihain bouriain nauzi eta oukhan dezadan dihourou. Guon ahal behazit eta ikhoz deraan bazter. Sharti gazou zour vuthazouma, eta eran equoz nik behar douana. Bai, ene semia, dio aitak; nahi doukan bezala. Gaztebat hiz eta izanen ^{hiz} gazteigatoua. » Guero zabaltzen ziclauk fietta bat, phartitou zien bere vuthazouma eta hasten equizouen bi pharte egualak.
2. Gouti egoumen bouriain, seme gaztea youantzen heritik equit zuelauk fierayna, et nihou adioyk eran gabe. Trebezatou zien anhitz lane, cyhan, ouhaitz, eta heldougen hui hanti batetala noun en despendiatou beyzien bere dihourou gouzia lenbait hilabeteren bouriain, behar oukhan zicien soldou bere anozak emazte zahar bati eta soldatan yari mouthil izayteko; igou zouten elquatarat han azteuen eta idien boyratzer.
3. Ordian, izanzouyoun huziki maleroz. Ezizoun oukhan habou cherik loquitcho gouiaz ez eta en zuih berotzeke.

hoiz equiten zieruan. Bounbeitaldiz hain goze handia zieruan,
non gain beitzien ondek yalenduten aza ozto eta frouta
outeldou heh; baynan nihok ezaketen deourik emaiten

4. Gau batez, zabela heutzik, bere bounia outzizien erotzera ekalela
baten gainera zoequiten ziclarik leytolik choriak hegaldatzen ze
ahizki. Guero ikhouzizuen aguertzen zeruan argizayta eta
izarrak eta bere leytian emanzen, nigarrez arizelarik:

Hantche, ene aytaren etchia zehiz bethia da youinek eze
beylente oquia eta unoua, arrotziak eta gazua nahidouten bezain
bezte. Arte hortan, ni heman ^{guzer} hilzeanoo.

5. Beraz, choutitounkonouzo, youanen nouzo ene aytaren
edictera eta emanen diozout; Kahi oukhan ziteuanian
ouitzi equin nouen bekhato bat, Oukhan nouen oquen handia,
eta behar nouzo ni gaztigatou, badakizout outza. Ezuezoula
guchiago izenda youe semia, trata nezazou youe schistayk
oundara bezala. Izan nouzoum oquendoum baynan deloumouten
nuitzan zoutaik ourhoum.

6. Nyta bere baratzean zouzoum, bere lilien arrotzen finitzen;
bigitatzien ziteuen zagartziak eta mahatzak. Voiz ere
ikhouzi beitzien biten gagueu bere semia yiten izerdiz eta
erhauitzez fountzitoua, herretatzien ziclarik zangoa, nekez
zuihetzi youen. Bere leytian galdequini youen behar
othouzien houera gaztigatou ala beharzakou barkhatou.
Beraz, nigarrik bequitan, hedatzen dio bezoak,
eta erortzen delarik haren leytiora emaiten dio pot handi
bat.

7. Guero gararazi youen bere semia; yini arazi ziteuen
bere yendiak eta ayzouak: a Kahi dout houera maitatou
ainzinean bezala, hain gazchoa, eran zayoten bildourik
izan zien bezain laster. Izan douzo azki gaztigatoua,
oray nihok ezdezakotela eran gazkiarik. Laitte haren.

shoustera; ekhar akozoue site besti jollit bat ez ar akozie
erhaztoun bat erhan eta ozki berriak zangouetan. Hantzen
ahal toutzie en oillarak, quitak eta ekhar araq atche
hitzeko hounden bat: edanen douyon, yanen elganchin
eta equinen jhezta handi bat. »

8. Lehiak obeditou zioten beren nauziari eta ezari zouten
mahagnain gagnen dahaila eder bat. Ber mementoan,
sene guchiua, itizetik quibelerat heldouzen ber shakhouche
« Zerda beraz azantz hori? oylhoi equitendou, arnegatziarchin
Quotedout khantouy arizuzten hounen; ezda goyche
quibelerat jin nadin. Chotia zira, ene ayta? »

9. « Ez, ene senia, ez arapostou eman zouen
zahararak. Equiten badout hori, zeren jlareruz
bellia ^{bingis} khantouy ari quira eta uoiz quira, zeren
eta beylouye zertus. Nahi oukhan dezakan eta ez
behaskodouk khantatou hiki ene eta jlarer hartou
ganchin, zeren eta hie anoya zouen en hila beytzen
arra jehistou beyta. Oray zortkia baliz bezalaik;
atzo galdia zoukan, egoun hona arra ediena »

L. Antiquy

1278. BNE.1

Canton de *Saint - Palais*

Commune de *Béguios*

1re Traduction, où les sons du basque sont notés, autant que possible (à l'exception d'un seul son, celui de *ḡ*) avec les éléments de l'alphabet français.

⁽¹⁾
Maour prodigoua

1. *Aḡita batec⁽²⁾ ḡtcicin⁽³⁾ bi sēmē bēcic. Gastēnac⁽²⁾ erran ḡa-
coḡoun bēḡ⁽⁶⁾ aītari: « Ordou (ḡ)ici enē naouḡi iḡan naḡin
ḡta sōs oukhan dēḡaḡan. Bēhar (ḡ)icit ḡouan ahal i-
ḡan ḡta cartier ikhouḡi. Pharti ḡaḡou ḡouḡ⁽⁷⁾ ounthāouna,
ḡta ḡmaḡaḡou nic oukhan bēhar douḡana. - Bai,
enē sēmia, erran cicin aītac; nahi doukēcan bēḡala.
ḡaichtakin bat his ḡta iḡan⁽⁴⁾ his pouunitia. » ḡuḡ⁽⁵⁾
ḡabaldous tiḡta bat, phartitou cicin bēḡ⁽⁶⁾ ounthā-
ouna ḡta hartan (ḡ)ḡin bi ḡathi bardinac.*

2. *ḡoumbēit (ḡ)ounen bourian, sēmē ḡaichtoua
ḡouan ḡouḡoun heritic fierraḡ⁽⁴⁾ena (ḡ)ḡinēs ḡta adis erran
ḡabē nihouri. (ḡ)ḡan^a citcin biciki larrē, oīken batḡou,
our handi batḡou ḡta ḡin ḡouḡoun hiri handi batḡtala,
nouⁿ dēspendiatou bitcien bēḡ⁽⁶⁾ sōsa oro. ḡoumbēit hila-*

(1) (2) (3) (4) (5) (6) (7) Voir les notes à la suite du texte.

(S)èthèren bourian, bêhar oukhan citcin sâldou bêre trās -
tiac è mastè çahar bati èta bêra èngayaton mouthil
içaitèco : igorri cicien elquèta bat han çaintèco as -
touac èta idiac.

3. Ordian, içan çouçoun biciki malèrous.
Etcicin oukhan quèhiaou ohèric lo (è)quitéco gasuas,
ès souric bêrotsèco hots (è)quiten cièmian. Hain go -
sè handia cicin çournbèit aldi noun yan bitçoustèen,
ourdec yaten tousten açà hosto èta frouta oustèl -
dou hec ; bêna nihouc ètçacoçoun dèous èmâten.

4. Aotō batēs, tripa houtōic, outci cicin bêre bou -
ria èrtèra èscabèla baten gaira, so (è)quiten cièlaric
lèihotic ahinkî airian çabiltçan chorier. Quèro ikhou -
si citcin aguertèen cèrian arguicèitia èta içarrac, èta
erran cicin bêre bouriari nigarrès ari cèlaric : Han -
tchè, ènè aïtarèn ètchia bèthia duc mouthilès, çougnèc
bitoutè ogui èta arno, arroutcè èta gasna, nahouten
bèçaimbèstè. Demborça hortan, ni, goşes hiltèen nouc
hèben.

5. « E bien yèitkico nouc, youdarèn nouc ènè aïta -
ren èdirèitèra èta errarèn dacoat : Bèkhatou bat (è)quijn
nicin nahi oukhan cintou danian outci. Oben handia oukhan
nicin, èta bêhar nouçou pouunitou, hari badatikçout oum -
tça. Esnèçaçoula quèhiaou deit çouvé sèmia, trata nè -
çaçou çouvé mouthilètaric astèna bèçala. Obendoun içan
nindouçoun, bêna çifritèen nindouçoun çoutèric ourkoum.

7. Aïta bêre batatçian çouçoun, bêre lilien ihits -

(1) Traduction littérale, mais tournure très peu basque.

tatcen finitcen : bisitatcen citcin ~~ia~~partciac eta mahatsac.
Ikhousi ciènian yiten bidia~~en~~ gagnan bè~~re~~ sèmia oro cou-
cutia icerdis èta erhaoutsès, çangoua herrestan, doï-
doïa hori sînhetçi ahal oukhan cicin. Galdè~~guin~~ cicin
bè~~re~~ bouriari bêhar ciènes pounitou ala bêhar çaco-
nès, bar~~hatou~~... Astkènian, nigarrac bêquiètan,
çabaldou çascotçoun bèsouac, èta bè~~re~~ bouria aour-
dikiciäkin har~~en~~ lèphora èman çacoçoun pot goço (bat.

7. Guè~~re~~ yar ar~~aci~~ cicin bè~~re~~ sèmia; deïthou
citcin bè~~re~~ yendiac èta bè~~re~~ aïçouac : « Nahi (dicit mai-
thatou lêhen bêçala, haour gaïchoua, erran cèiçoun, bil-
dou cièneco. Astki pounitia içan douçou : nikouc ~~ai~~
èstèçacola erreprotchouric bihi bat (è~~guin~~. Çaiستè ikhous-
tè~~a~~ ; èkharriacociè fitè bêsta pouillit bat, èçarrascotciè
bèhastougn bat èhian èta çapata berriac çangouètan.
Hartouco ahal douciè èrè oïllar, quita, èta èkharriko
aatchi (bat houna phicoco : èd~~an~~en diici, yar~~en~~ el-
garrikin èta (è~~guin~~nen phesta handi bat. »

8. Mouthilec obè~~ditou~~ cicien bè~~re~~ nasouïari èta
èçarri cicien cerbita èder bat mahagnar~~en~~ gagnan. Mè-
mento bêrian, sèmè quèhièna heldou çouçoun ihicitic
bè~~re~~ chakhourrèkin : « Èta cer da açants hori ? oïhou
(è~~guin~~ cicin arnègous. Quistè (dicit khantous a~~ci~~ cisten
hè~~ben~~ : ètçou gotchè itçoulrad~~in~~. Ehotia cirèa, èrè
aïta ? »

9. « Es, ènè sèmia, ènauc kala, arraphoïtou
èman cicin çakarrac. Hori (è~~guin~~ten badout, boscarios
bèthia niçalacouan douc. Khantatcen diic èta ou~~ous~~
quitouc, ècic badiic outra cè~~en~~. Nahi oukhan dèçacan

ala ès, beharco (apuc khantatou hic è) èta alèquè) atou
 gou(è)kulan, cè(è)en èta hi(è) anèya hila cèna arra phis-
 tou b(è)ita. (Q)ai sorthia balis bècala (apuc : atso gal-
 dia cian, è)goun horra noun den arra hatsèmana.»

Notes.

(1) Lire toutes les lettres (: conserver à chacune le son qu'elle a dans l'alphabet français) aux exceptions suivantes près :

1° lire *ou* comme en français.

2° *ill* §

3° *gn* §

4° *què* §

(2) Lire *cc* comme dans le mot français *sec*

ennemi § *ennemi*

er § *ver*

el § *cruel*

(3) L'è est l'espagnol plutôt que l'è français.

(4) Ce mot *èticitin* est la traduction de *n'avait*, mais seulement pour le cas où l'on parle à une personne (homme ou femme) qu'on ne tutoie pas. En s'adressant à une femme qu'on tutoie, on dit *èticitinan*. Si l'on parle à un homme qu'on tutoie, on dit *èticitian*. Ces trois formes de serbe sont remplacées dans le basque labourdain par la forme impersonnelle *èticitien*, ^à remarque analogue, à tous les verbes aux modes personnels et à la 3e personne.

(5) Dans cette traduction la lettre *ç* a deux sons : 1° celui qu'elle a dans le mot français *son* 2° le son espagnol (sifflement obtenu en plaçant la langue comme pour prononcer *j*) ; c'est le *ç* grossier béarnais. Ce second son est annoncé par un petit trait horizontal surmontant la lettre (: *ç*).

(6) Presque personne n'étudie le basque dans les livres. Aucune œuvre classique, d'ailleurs, n'est venue fixer les formes de cette langue. De plus, la plupart des habitants de Béarn sont illettrés. Ils n'ont aucune idée de la phonétique des mots écrits de leur langue. De là, chez eux, une articulation défectueuse ; aucun effort n'est fait pour corriger les altérations de syllabes provenant, par exemple, de imperfections de l'organe vocal. Ainsi, à la longue, les mots subissent la perte ou la transposition de quelques lettres. Les lettres qui, en ce moment, tendent à disparaître ou à se déplacer, à Béarn, sont, sans nos deux traductions, enfermées entre parenthèses rouges ou écrites à l'encre même couleur au-dessus du mot.

(7) *y* a le son un peu plus dur que celui qu'il a dans le mot espagnol *ayudar*.

Béarn, ce 16bre X^{bre} = 1894.

E. Istebot
 instituteur

1279. BNE. 2

Canton de Saint-Falais.

Commune de Béquios.

2: traduction dans laquelle pour noter les sons du basque on a adopté l'alphabet le plus simple: un alphabet où chaque son est représenté par un signe unique, où un signe ne représente jamais qu'un son (1).

Haur prodigua.

1. Aita bateki etzitzin bi seme beziki. Gaxtenak erran zakozen bere aitari: « Ordu (d)izi ene nausi izan na (d)in eta sos ukhan deza (d)an. Behar (d)izit juan ahal izan eta kartier ikhusi. Pharti zazu zure unthasuna, eta emada (d)azu niki ukhan behar (d)itana. — Bai, ene semia, erran ziziz aitari; nahi duketan bezala. Gaichtakin bat hiz eta izan (d)en hiz punitia. » Gero za (d)alduz tieta bat, phartitu ziziz bere unthasuna eta hartan (e)gin bi zathi bardinak.

2. Zunbeit (e)gunen burian, seme gaichtua juan zuzun herritik fierrak (e)na (e)nez eta adio erran gabe nikuri. Kagan zitzin biziki larre, oihen batzu, ur handi batzu eta jin zuzun hiri handi batetala, nun despendiatu bitzien bere sosa oro. Zunbeit hilab (d)theren burian, behar ukhan zitzin saldu bere trastiak emazte zahar bati eta bera enjatzatu mutkil izaitko: igorri zizien elgeta (d)at han zaintzeko astuak eta idiak.

3. Ordian izan zuzun biziki male (d)us. Etziziz ukhan gehian ohe (d)ik lo (e)giteko gauaz, ez n (d)ik be (d)otzeko kolz (e)gizten zienian. Hain gora handia ziziz zunbeit aldi nun

(1) Voir ces alphabets aux 2^{es} et 3^{es} pages de cette feuille.

(2) Si on fait entendre ces deux lettres, c'est le t suivant qui disparaît. Voir la 1re traduction.

jan bitzurkean urdek jaten tuften aza horto eta fruta usteldu
hek; bera nihuk etzakozen deus emaiten.

4. Tots batez, tripa hutsik, utzi zizun bere buria ~~erortea~~
eskabela baten gaira, so ~~egiten~~ zielarik leiholik ahinko
airian ~~gaitzen~~ chorier. ~~Ger~~ ikhusi zitzen agertzen zerion
argizetia eta izarrak, eta erran zizun bere buruari nigarrez
ari zelarik: Hantche, ene aitaren etxia bethia duk mu-
thilez, zuñek bitute ogi eta arno, arrutze eta goana, nahuten
bezainbeste. Denbora hortan, ni, gosez hiltzen nuke hehen.

5. « E bien, jeitiko nuke, juran nuke ene aitaren edicitea
eta erraren dakoa: Bekhatu batziz nizin, nahi ukhan zin-
tuzanien utzi. Oben handia ukhan nizin, eta behar nuzu
punitu, hori badakizut untsa. Eznezazula gehiau deit
zure semia, trata neza zu muthiletarik azkena bezala.
Obendun izan ninduzun, bera chifritzen ninduzun zutuzin
urhun. »

6. Aita bere baxatzian zuzun, bere lilien ikiztatzen
finitzen: bisitatzen zitzen sagartziak eta mahatsak. Ihusi-
zienian jiten bidia~~ren~~ gañan bere semia oro kukutia
izerdiz eta erhautsez, zangua herrestan, doidoia hori
sinketsi ahal ukhan zizun. Galdegin zizun bere buruari
behar zenez punitu ala behar zakonez barkhatu... Az-
kenian, nigarrok begietan, zabaldu zakotzun besuak,
eta bere buria aurdikitzaikin haren lefda eman zakozun
pot gozo bat.

7. Ger jar arazi zizun bere semia; deituz zitzen bere
jendiak eta bere aizua: « Nahi dicit maithatu lehen be-
zala, haur gaichua, erran zeizun bildu zieneko. Asti pu-
nitia izan duzu: nihuk ~~ai~~ eztezakola erreprotchurik